

An Investigation on the Effect of Environmental Elements in Children's Art Studies of 48-60 Months of Preschool Institution

Metin İNCE, Anadolu University, 0000-0002-0878-8344
Sinem UYSAL, Anadolu University, 0000-0002-7127-4207

Abstract

The artistic activities carried out during the preschool education period provide important contributions to the development of the child and may also contain important information about the child and the development of the child. In this context, it is important to know the environmental factors affecting children's art products and their effects. In this study, it is aimed to find out which environmental elements of 48-60 months children are affected and how they reflect these elements to art works. The research was carried out in a kindergarten of the Ministry of National Education in Etimesgut district of Ankara. Since the preschool education institution covers the art activities of the five-year-old children, the application environment of the research is the five-year-old kindergarten. Seventeen students with five age groups were included in the study. The research data consists of art activity documents, simultaneous video recordings, interview records taken in parallel with the formation of the art product and researcher notes kept instant. The research method was determined as case study. The research data were analyzed by content analysis. It was observed that children aged 5 years use environmental factors extensively in their art activities. The findings of the study revealed that the most influential environmental factors of the five-year-old children were friend interaction, teacher (authority) interaction, educational program content, physical environment elements, social environment outside the school, and spiritual learning of the person's life.

Keywords: *Art activities, Pre-school education, Environment.*

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 21, No 2, 2020
pp. 542-559
DOI: 10.17679/inuefd.505724

Article type:
Research article

Received : 31.12.2018
Accepted : 26.04.2020

Suggested Citation

Ince, M. ve Uysal, S. (2020). An Investigation on the Effect of Environmental Elements in Children's Art Studies of 48-60 Months of Preschool Institution, 21(2), 542-559. DOI: 10.17679/inuefd.505724

This article was produced from the master's thesis accepted by Anadolu University, Institute of Educational Sciences in December 2018.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Preschool education is a period of great importance in the development of the individual. The gains in this period affect many developmental areas in the child's life and are more permanent compared to other periods. Therefore, it is very important to pass this critical period efficiently. Preschool education is very important because it constitutes the basis of the education that a person will receive throughout life (Ogelman, Ünüvar, Körükçü et al., 2014, p.2). "This is a period in which children develop very rapidly in terms of physical, mental and spiritual. For this reason, it is of utmost importance that children are best known. It is necessary to know the physical characteristics of the child, his / her wishes, needs and psychological characteristics (Önder, 2016, p. 3).

Preschool period is a period in which important foundations that affect the life of the individual are laid. Cognitive, physical, social, emotional and language development matures rapidly, children acquire various skills and learning continues in this period, the conditions and environment of the individual is of great importance (Dinç, Güven, İnal et al., 2012, p. 4). Education children interact with the environment. The emergence of children's potential is directly related to the conditions and stimuli offered to the child. The situations and objects that the child experiences in his or her life affect the child's development. For this reason, the quality of preschool education provided to the child makes important contributions to the development of the child (Woolfolk, 1998 cited in Kuru Turaşlı p: 18).

The characteristics of five-year-old children can be summarized as follows; can fix the need for toilet itself, can take a bath, can put their own clothes off, can eat without help. Children in this period mostly like moving games. It is active and has a sense of independence. Describe his feelings in words. Since the concept of rule begins to develop, they tend to adhere to the rules and understand the facts. In addition, they cannot fully comprehend the thoughts of their heads and think that the thought is only their own (Ergin & Köse, 2013). During this period, children use the lines and colors with their own enthusiasm. They prefer remarkable colors. They draw their pictures from the opposite angle. They may not feel the need to create a ground. They are very happy to paint and tell their works (Artut, 2017, p. 68).

Art is one of the important disciplines involved in the education of the child. Providing art education in an appropriate artistic environment in accordance with the developmental characteristics of children in preschool period will enable the child to benefit from the benefits of this discipline at the highest level.

Purpose

The importance of preschool education today is undeniable. However, the importances of art education and benefits for the child are obvious. Investigating and examining the efficiency of pre-school education in both art education and other disciplinary fields will form the basis for innovations in these areas. At the same time, it is very important to examine in detail which environmental elements are involved in the art activities of children and their effects on art works in order to develop preschool education and to give new perspectives to preschool art education.

When the literature is examined, there is no research about the environmental factors in the art products of 48-60 months old children or other preschool children and how these environmental factors affect the artwork. On the other hand, in the literature, the subjects including the attitudes of teachers and parents, cartoons and children's stories related to the art education of preschool children are mentioned. However, although these studies have some common points as pre-school and art education researches, they do not include the final product of art education and the process of formation of this product and do not provide a holistic perspective. This research covers all the environmental elements that occur in the art product and are based on the past by observing the artistic creation at the time of formation. In this context, the aim and problem of the study can be expressed as and to reveal the effect of environmental elements in art works of children aged 5 years.

Method

The research method is designed as one of the qualitative research methods, case study. A case study is a qualitative approach in which the researcher collects and identifies and forms themes in depth through a variety of sources about a situation in life or multiple situations restricted by a certain time (Creswell, 2013). The case study was chosen to allow the five-year-old children involved in the study to observe and

examine in depth the environmental elements involved in their artistic activities. In addition, the fact that the subject has an unexplained nature that has not been examined in depth has been effective in the selection of this method. "Case studies provide in-depth information on a particular cross-section of life, allowing the reader to make a comparison between his or her situation and the situation presented (Kuzu, 2013, p. 39)."

The following four elements should be considered in the case study. These are the definition of the research problem by identifying the situation well, ensuring the validity, the diversity of data collection tools and the analysis of the research questions (Akar, 2016).

In case studies, the researcher first chooses the situation to be investigated and then the purpose of the research. It then compiles the data by identifying the data collection tools in the way that it can obtain the most in-depth data. After the analysis of these data, inferences are made from the results (Creswell, 2013).

The research was carried out in a kindergarten of the Ministry of National Education in Etimesgut district of Ankara. Since the preschool education institution covers the art activities of the five-year-old children, the application environment of the research is the five-year-old kindergarten. Seventeen students with five age groups were included in the study.

Content analysis was conducted in the research. The documents obtained during the study were examined and presented systematically in accordance with the purpose of the research. In the analysis process, categories were formed by considering the research problem, frequencies were found and codings were made. The findings were presented and interpreted by tabulating.

Findings

The data collected in the preschool education institution are listed chronologically and analyzed and tabulated. As a result of the study, the environmental elements in the art products of the five-year-old children were determined as a result of the analysis conducted in order to determine the findings related to the environmental factors found in the art works of the five-year-old children. The findings determined from the research data are tabulated and explained in accordance with the research purpose. The names of the analyzed art events are as follows: Women's day-gift to my mother, Bat activity, I love my mom because ..., I observe the clouds, I love my dad because ..., I know my country / Ege-İzmir (clock tower), I love my teacher because ..., National anthem, Attention to salt, I love my friend because ..., Çanakkale is impassable, Marmara region, Forest-painting contest, List of those found in nature, Trojan horse, Atatürk, Forest 2 (painting contest), Pine tree growing stages, Draw cones, World water day walk, Woodpecker.

Environmental factors in the findings are examined in six items. These factors are as follows: friend interaction, teacher (authority) interaction, curriculum content, physical environment elements, the social environment of the individual, spiritual learning about the person's life.

When the research data is examined, it is revealed that the interaction of friends is one of the environmental factors. Findings within the scope of friendship interaction were determined as model taking, verbal encouragement, companionship, and imitation tendency. It was observed that children had a lot of communication with his friend who was sitting near him in the process of creating an art product, and he paid attention to his art works.

The tendency of the teacher to follow his instructions was observed in almost all participants in all activities. At the same time, it was noticed that the participants paid great attention to the physical appearance of the teacher and reflected these elements in detail in their art work. Since the art activities of the preschool children are selected by the teacher of the class, the teacher's competence and perception of education gain importance. In the findings, the choice of activity of the teacher was found to be very effective on the students' interest in the activity and their desire to realize the artistic activity.

In the research data, it was observed that some of the activities were difficult according to the development characteristics of the child and therefore many of the participants showed negative attitudes towards the activity.

The physical environmental elements encountered in the art products of the children of the five age group, in other words non-human external factors, were analyzed by being classified in two items. These are natural elements and artificial elements. The nature of the collected data is the tree, butterfly, cloud and so on. members are. Artificial elements include all kinds of goods and structures made by human beings. It is observed that children in the age group five repeat the elements of nature more frequently in their paintings.

It is seen that children like to represent parents and other family members in their art works and often reflect them in their paintings. However, his friends and teachers in the classroom are often among the findings he drew in his paintings.

Another remarkable element in the art works of the participants is that they do not only visually learn and reflect on the art work, but also through mental processes that they have learned through their work.

Discussion & Conclusion

As a result of the analysis of the study data, 21 activities were examined. The data obtained from these analyzes are presented in tables. It was observed that children aged 5 years use environmental factors extensively in their art activities. Therefore, various interactions have occurred in these uses. Considering the research data, we can show this study Bandura's social learning theory. In Bandura theory, he argues that most of the information that people learn is learned through observation from the environment.

Indirect learning, which Bandura mentions in his theory, is the learning from the environment by seeing the returns of other individuals' behaviors. Learning acquired from others consists of four stages; "Attention, keeping in mind, production processes, motivation (Ekici, 2016, p.114)." Bandura also argues that one cannot imitate something that he does not remember. In this respect, it was seen that the participants remembered the materials used in their previous art works and reflected them to their later artistic works. Bandura says that the behaviors are learned by imitating people by modeling. When the data of the study is examined, it is seen that the participants acquired many elements from environmental sources and thus reflected them to the artwork. Social learning theory is the theoretical basis of this research. In the literature, there are sources that provide information about the elements seen in children's paintings. According to Buyurgan and Buyurgan (2018), "The symbol is the equivalent of what the child recognizes in the world of objects. İlişkin We can say that it reflects the objects that the child sees in his life in various forms. According to Buyurgan and Buyurgan (2018), as the child's life and experience increase, so do their symbols. Age of the child, visual and auditory stimuli, family, school, cultural environment are effective in the formation of images that children reflect in the picture. In addition, one of the most important factors is visual stimuli. Today, children see objects and living things that they cannot often see in their daily lives through technological means. Documentaries, for example, allow children to see and reflect on many animals. Or children can depict the cartoon characters they watch in their artwork. These pictures are mentally visualized states of the world.

In this context, the awareness of preschool teachers and educators about the efficiency of the stimuli faced by the students will have a positive effect on the protection of the harmful stimuli while learning the stimuli they encounter. A student with a rich stimulating environment will be able to produce original products by revealing their creative potential.

Piaget observed his own child. He put an obstacle between a child's favorite toy and observed the child's reactions (Vesta and Ark, 1995 act. Aral and Duman, 2017 p.108). Piaget proposed the theory of mental development and explained some concepts in this theory. The concept of schema in mental development theory has been seen in these research findings. "Schemas are cognitive and mental structures in which individuals mentally adapt to and organize the environment (Wadsworth, 2015). Piaget's efforts in expressing the pre-process children's ability to imitate themselves in the theory of mental development are related to the findings of this research. In the research, it is among the findings that children exhibit imitation behaviours in expressing themselves in the artistic process. It was frequently seen in the research findings that pre-procedure children use symbols and use their existing mental images without seeing objects.

It has been questioned by many researchers whether the works of children between the ages of 5-7 are artistic. The works of the children were compared with the works of artists such as Picasso, Klee and Dubuffet. Children's painting has been the subject of interest and curiosity from the past to the present. Children enjoy painting. Children of this age group are not interested in the artistic aesthetic value of the paintings but whether they draw their own desires. The lines of children aged 4-7 are not accidental. Children reflect the way they perceive the world in this period on paper (Buyurgan and Buyurgan, 2018). Arnheim says that children draw simple objects in their paintings, no matter how complex the objects are, and that this is not due to physical disability or muscles. He stated that children reflect the objects that they have seen and learned in their lines by constructing them mentally, and that their fictional and reflective attitudes can be seen in a more complex structure as their mental development progresses. (Arnheim, 1974 cited in Dilmaç, 2018 p.98). It is the images and the generalization of the images that are formed as a result of the perception of the world seen in the paintings of children. The child develops socially, physically and mentally in harmony. In this context, artistic perceptions change as their perceptions develop. The properties of objects in the pictures and the way they draw these objects develop (Buyurgan and Buyurgan, 2018 p. 25). The results of the study showed that the children of five years of age reflected

many objects and elements that attracted and liked them to the art product and did not enjoy the art product in the activities they were forced to complete. The results of the study are directly proportional to the Bandura social learning theory and Arnheim's views.

According to the results of the research, whether the activity prepared by the preschool teacher is appropriate for the development level of the children has been very effective for the children to perform artwork efficiently. According to Freudian view, "if art is practiced in situ, it helps the child's mental health and relieves his tension. This development has raised the idea of child art in the field of art education. According to Franz Çizek, all children want to say different things freely. The contribution of this process to the child's development is more important than the product produced by the child (Stankiewicz 2008 act. Ayaydin 2011, p. 21). In this case, it will be more productive for preschool teachers and other educators to emphasize the process of the art product in addition to the resulting product in the child's artwork and to prefer art works that the children will enjoy and continue. The research data indicate that the suitability of the artwork to the development level of the child affects the child's artwork on both the process and the product basis.

In addition to research theories, there are important researches about children's paintings in the literature, most notably the works of Kellogg and Lowenfeld. These studies are similar to the research in terms of examining children's pictures.

"Lowenfeld combines the linear developmental phases of the child with its multifaceted development as a whole". In his book, Lowenfeld argues that if children's creativity is not intervened, children can develop themselves and reveal their creative potential (Lowenfeld, 1965 cited in Kırıçoğlu, 2005). The research data showed that the learning environment in which the teacher did not give negative feedback, that the education program was suitable for the development period, and that enabled the creation of original products was effective for the children to enjoy the art activities. In this case, it can be said that the data obtained in the research analysis are directly proportional with Lowenfeld's view. Although the research data are in line with Lowenfeld's views, this research is much more limited and is limited to examining the environmental factors and impacts of art activities of five-year-olds. Lowenfeld, on the other hand, revealed the phases of the child's artistic development and examined the child's development as a whole. Lowenfeld's work contains important illuminating data for this research, but differs from that in terms of focus.

Kellogg has conducted a large-scale survey of children's paintings. He collected nearly one million paintings from 30 different countries and examined the similarities between these paintings. He found that although children were from different cultures, they drew similar forms and explained this as an innate ability (Kellogg, 1969 cited in Dilmaç, 2018, p. 119). This study is similar in terms of analyzing children's pictures, but differs in terms of data collection and analysis methods. The aim of this study was to obtain more robust and qualified results in terms of making video recordings during the formation of children's art works, interviewing in parallel and taking instant notes in the environment where the children form the product. Ronda Kellogg, in his research, examined pictures regardless of the space, time and physical and emotional state of the child's painting.

When the results of the study were taken into consideration, it was seen that the students had difficulty in some activities and therefore they did not want to do it by squeezing from the study and it was understood that the selection of the activity according to the age and development level of the students was effective in completing the activity in a pleasant and efficient way. It is important to know the developmental characteristics of children in order for preschool teachers to select activities appropriate for their developmental levels. In this way, it will be possible for children not to get bored of artistic activities, to get bored and to reveal their creative potential. In addition, it was observed that children often included teachers in their paintings, paying particular attention to the attitudes and behaviours of the teacher, which they often reflected in their paintings. In this respect, it can be said that the general attitude and artistic point of view of the educator are very effective in children's perception of art. The sensitivity of the educator on this subject will affect the child's creation process positively and negatively. At the same time, the family and the non-school environment were the other important elements in the art works of children aged five. The child's immediate environment should be informed by the preschool teacher and the child's artistic development should be supported.

Okul Öncesi Kurumuna Devam Eden 48-60 Aylık Çocukların Sanat Çalışmalarında Çevresel Unsurların Etkisine İlişkin Bir İnceleme

Metin İNCE, Anadolu Üniversitesi, 0000-0002-0878-8344
Sinem UYSAL, Anadolu Üniversitesi, 0000-0002-7127-4207

Öz

Okul öncesi eğitim döneminde gerçekleştirilen sanatsal faaliyetler çocuğun gelişimine önemli katkılar sağlamakla birlikte çocuk ve çocuğun gelişimi hakkında da önemli bilgiler içerebilmektedir. Bu bağlamda çocukların sanat ürünlerinde etkili olan çevresel unsurların ve nasıl etkileri olduğunun bilinmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışmada 48-60 ay çocuklarının hangi çevresel unsurlardan nasıl etkilendikleri ve bu unsurları sanat çalışmalarına nasıl yansıttıklarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma, Ankara ili, Etimesgut ilçesinde bulunan MEB'e bağlı bir anaokulunda gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumu beş yaş grubu çocuklarının sanat etkinliklerini kapsadığı için araştırmanın uygulama ortamı beş yaş grubu anasınıfıdır. Araştırmaya beş yaş grubu sınıf mevcudu olan 17 kişi katılmıştır. Araştırma verileri, çocukların uygulama sürecinde gerçekleştirdikleri sanat etkinliği dokümanları, eş zamanlı video kayıtları, sanat ürününün oluşumuna paralel olarak alınan görüşme kayıtları ve anlık tutulan araştırmacı notlarından oluşmaktadır. Araştırma yöntemi durum çalışması olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir. Beş yaş grubu çocukların sanat etkinliklerinde çevresel faktörleri yoğun olarak kullandıkları görülmüştür. Araştırma bulgularında beş yaş grubu çocukların en çok etkileşim halinde olduğu çevresel etkenlerin: arkadaş etkileşimi, öğretmen(otorite) etkileşimi, eğitim programı içeriği, fiziksel çevre elemanları, bireyin okul dışı sosyal çevresi, kişinin yaşantısına ait manevi öğrenmeler olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat etkinlikleri, Okul öncesi eğitim, Çevre.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 21, Sayı 2, 2020
ss. 542-559
DOI: 10.17679/inuefd.505724

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi : 31.12.2018
Kabul Tarihi : 26.04.2020

Önerilen Atıf

İnce, M. ve Uysal, S. (2020). Okul Öncesi Kurumuna Devam Eden 48-60 Aylık Çocukların Sanat Çalışmalarında Çevresel Unsurların Etkisine İlişkin Bir İnceleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 542-559. DOI: 10.17679/inuefd.505724

Bu makale Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından Aralık 2018 tarihinde kabul edilen Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim bireyin gelişiminde oldukça büyük öneme sahip bir dönemdir. Bu dönemde ki kazanımlar çocuğun hayatında birçok gelişim alanına etki etmekte ve diğer dönemlere oranla daha kalıcı olmaktadır. Dolayısıyla bu kritik dönemin verimli şekilde geçirilmesi oldukça önemlidir. "Okul öncesi eğitim, insanın hayat boyu alacağı eğitimin temelini oluşturması sebebiyle oldukça önemlidir (Ogelman, Ünüvar, Körükçü vd., 2014, s.2)." Bu dönem çocuklarının fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan çok hızlı geliştiği bir dönemdir. Bu nedenle çocukların en iyi şekilde tanınması büyük önem taşımaktadır. Çocuğun, isteklerinin, ihtiyaçlarının fiziksel özelliklerinin ruhsal özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir (Önder, 2016, s. 3).

"Okul öncesi dönem bireyin hayatını etkileyecek önemli temellerin atıldığı bir dönemdir. Bilişsel, fiziksel, sosyal, duygusal ve dil gelişiminin hızla olgunlaştığı, çocukların çeşitli yetiler kazandığı ve öğrenmenin devam ettiği bu dönemde bireyin içinde bulunduğu şartların ve ortamın önemi büyüktür (Dinç, Güven, İnal vd., 2012, s.4)." Okul öncesi eğitim çocukları çevresi ile etkileşim halindedir. Çocukların potansiyellerinin gün yüzüne çıkması doğrudan çocuğa sunulan şartlar ve uyaranlar ile ilgilidir. Çocuğun yaşamı içinde tecrübe ettiği durumlar ve nesnelere çocuğun gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle çocuğa sunulan okul öncesi eğitimin kalitesi çocuğun gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Woolfolk, 1998 akt. Kuru Turaşlı s.18).

Beş yaşındaki çocukların özellikleri genel olarak bakıldığında şöyle özetlenebilir; tuvalet ihtiyacının kendisi giderir, banyosunu yapabilir, kendi giysilerini giyip çıkartabilir, yemeğini yardımsız yiyebilir. Bu dönemde ki çocuklar daha çok hareketli oyunlardan hoşlanır. Hareketlidir ve bağımsızlık duygusu ön plandadır. Duygularını sözcüklerle anlatabilir. Kural kavramı gelişmeye başladığı için kurallara bağlı kalma eğilimindedirler, olguları anlayabilirler. Bunun yanı sıra başkalarının düşüncelerini tam kavrayamazlar, düşüncenin sadece kendisinin düşüncesi olduğunu zannederler (Ergin ve Köse, 2013). Bu dönem çocukları çizimleri ve renkleri heyecan duyarak kendi istedikleri biçimde kullanırlar. Dikkat çeken renkleri tercih ederler. Resimlerini daha çok karşı açıdan çizerler. Zemin oluşturma gereği duymayabilirler. Resim yapmaktan ve eserlerini anlatmaktan oldukça haz duyarlar (Artut, 2017, s. 68).

Çocuğun eğitiminde yer alan önemli disiplinlerden biride sanattır. Sanat eğitiminin okul öncesi dönemde çocukların gelişim özelliklerine uygun nitelikte ve uygun sanatsal ortamda verilmesi çocuğun bu disiplinin getirilerinden en üst seviyede faydalanabilmesine imkân tanıyacaktır.

Amaç ve önem

Okul öncesi eğitimin günümüzde ki önemi yadsınamaz durumdadır. Bununla birlikte sanat eğitiminin önemi ve çocuğa olan yararları ortadadır. Okul öncesi dönemde verilen eğitimin, gerek sanat eğitimi gerek diğer disiplin alanlarında ki verimliliğinin araştırılması ve incelenmesi bu alanlara yönelik yapılacak yeniliklere temel oluşturacaktır. Aynı zamanda okul öncesi eğitimin geliştirilmesi ve okul öncesinde verilen sanat eğitimine yeni bakış açıları kazandırılması açısından çocukların sanat etkinliklerinde hangi çevresel unsurlarının yer aldığı ve bu unsurların sanat çalışmalarına olan etkilerinin derinlemesine incelenmesi oldukça önemlidir.

Literatür incelendiğinde 48-60 aylık çocukların ve ya diğer okul öncesi dönemi çocuklarının sanat ürünlerinde hangi çevresel faktörlerin bulunduğu bu çevresel unsurların sanat çalışmasını nasıl etkilediğine ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır. Diğer yandan literatürde okul öncesi çocukların sanat eğitimleriyle ilgili öğretmen ve ebeveynlerin tutumu, çizgi filmler, çocuk hikâyelerini içeren konulara değinilmiştir. Ancak bu araştırmalar okul öncesi eğitim ve sanat eğitimi araştırmaları olarak kısmi ortak noktalar taşısa da sanat eğitiminin nihai sonucu olan sanat ürününü bu ürünün oluşum sürecini kapsamamakta ve bütüncül bir bakış açısı sunmamaktadır. Bu araştırma sanatsal yaratımı oluşum anında birebir gözlemleyerek, sanat ürününde yer alan anlık meydana gelen veya eskiye dayanan bütün çevresel unsurları kapsamaktadır ve etkilerini kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı ve problemi 5 yaş grubu çocukların sanat çalışmalarında çevresel unsurların etkisinin ortaya koyulması ve olarak ifade edilebilir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma Ankara'da bir okul öncesi kurumu 5 yaş sınıfı öğrencilerinden elde edilen görüşme, gözlem ve doküman incelemesi verileri ile sınırlandırılmıştır.

Çocuk ve çocuğun sanat eğitimi

Her insanın kendine özgü özellikleri ve yetenekleri vardır. Erken çocukluk yılları bireyin gelişimi açısından kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun doğru olarak rehberlik alması şarttır (Önder, 2016, s. 7). Bunun içinde eğitimcilerin, eğitiminden sorumlu olduğu bireylerin özelliklerini bilmesi hayati önem kazanmaktadır. Elbette ki söz konusu alan sanat eğitimi olduğunda yine aynı durum geçeli olacaktır.

Çocuğun özelliklerinin yeteneklerinin ve yeterliliklerinin bilinmesi zaruridir. Şayet bilinçsizce verilen bir öğreti çocuğun hayatı boyunca izini taşıyacağı zararlara neden olabilmektedir. Aynı zaman da sanat eğitimi açısından bakıldığında çocuk resminin doğru okunabilmesi ve değerlendirilebilmesi bu konuda verilen eğitimin kalitesini oldukça etkileyecektir. Gardner' a (1993) göre, çoklu zekâ kuramının öğelerinden biri olan görsel uzamsal zekâ, çeşitli yüzeylere çeşitli derinlik ve formlarda oluşumlar yaratabilme bu oluşumları algılayabilme becerisidir. Ona göre bu alanda görme becerisi oldukça önem taşır. Bu bağlamda okul öncesi çocuklarının görsel zekâlarının gelişebilmesinde sanatsal faaliyetlerin onlara verimli şekilde sunulması önem kazanmaktadır. Bu durum okul öncesi eğitimde sanat etkinliklerinin önemine işaret etmektedir.

Sanat eğitimi amaçlarının temelinde insanın doğasının ortaya çıkarılması ve kişinin ruhsal ihtiyaçlarının giderilmesi ve toplumsal açıdan sağlıklı, bilinçli ve uygar bireylerin yetiştirilmesi bilinci yer almaktadır (Artut, 2017, s.3). Sanat eğitimi bu bağlamda çocuğun birçok alanda gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca çocuğun yaratıcılığına da önemli derece etki etmektedir. "...yaratıcılık ve coşku ön plana alınmalıdır. Sanat eğitiminin, çocuğun çok yönlü (zihinsel, bilişsel, duygusal, sosyal, devinimsel) gelişimi açısından önemli bir etken olduğu göz ardı edilmemelidir (Artut, 2017, s3)." Sanat eğitiminin diğer işlevlerinden biri insanlık tarihi hakkında bilgi vermek ve insan olarak varoluşumuzu anlamamıza katkı sağlamaktır (Diğler,2012, s. 5). İlk insanların ataları için yaptıkları danslar ve şarkılar, avlanma şekillerini anlattıkları duvar resimleri kahramanlık hikâyeleri ve hayatlarını anlatan birçok anlatım tarihi kalıntılarla günümüze gelmiştir (Özsoy ve Ayaydın, 2016).

Yavuz'a (2018, s.143) göre, birçok davranışın öğrenilmesinde insanların kendileri dışındaki dünyaya dikkat etmeleri, incelemeleri önemlidir. Çevrede gördüğümüz durum ve kişileri bir şekilde taklit ederiz. "İnsanlar özellikle çocuklar genellikle başkalarının davranışlarını gözleyerek öğrenirler (Senemoğlu, 2018, s. 228)." Birey bir durumu ya da nesneyi gördüğü anki hali ile değil geçmiş yaşantılarında ki öğretileri ve zihinsel kayıtları ile birlikte hatırlar. Görülenler zihinde kaydedilenleri ortaya çıkartır ve o görülen unsur hakkında yeni algılar yeni duygular geliştirilir (Arnheim, 2015). Bu bağlamda okul öncesi çocuklarının geçmiş yaşantıları örneğin evdeki bir yaşantısını sonraki zamanlarda bir sanatsal faaliyetinde yansıtma ihtimali oldukça yüksektir. Arnheim'e (2015) göre, algılama sürecinde kişi gördüğü nesnelere, formları ve diğer unsurları zihninde resimler. Bu bir imgeleme işlemidir. Bu sayede farklı uyaranları daha önceden oluşturulmuş imgelemelerle karşılaştırarak benzerlikleri ve farklılıkları algılar. Bununla birlikte kişi fikir yürütme yeni duygular yeni görüşler ortaya koyma becerisini elde etmiş olur.

İnsanın güzellik algısı kişiyi sanata ve sanatsal faaliyetlere yönlendiren önemli unsurlardandır (Read, 1960). Resim çalışmaları, çocuklar tarafından oldukça ilgiyle karşılanan faaliyetler içermektedir. Bir ürün oluşturmak çocukların hoşuna gitmekte ve özgüvenlerini arttırmaktadır. Sanat çalışmaları çocuğun sadece fiziksel olarak gelişimini etkilemez aynı zamanda zihinsel olarak düşünme becerilerinin estetik ve entelektüel algılarının gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Çocukların resimlerinde yer alan formlar sayesinde çocukların duyguları düşünceleri ve ifade etmek istediklerini anlayabiliriz (Diğler, 2012, s.24).

Çocuklar kendini sanatsal yolla ifade ederken yaratıcılıklarını da ortaya koyarlar. Düşüncelerini ve hislerini sanatla bir proje haline getirirler. Kendilerini kendi sanat ürünlerine yansıtırlar. Bu bağlamda sanatın çocuklar için bir ayna gibi olduğunu düşünebiliriz. Çocuklar bütün duygularını sanatla ifade edebilirler örneğin ailesine, öğretmenine ya da arkadaşlarına olan düşmanlığını açık ve anlaşılır şekilde bir çalışmada çizebilir. Bazen içimize attığımız düşüncelerin ve problemlerin dışa vurulması önemlidir. Bu açıdan sanatsal yaşantıların tedavi eden, iyileştiren bir yönü olduğu, duygusal ve akli dengeyi sağladığı da unutulmamalıdır (Özsoy, 2015, s.33,34).

Okul öncesi eğitimde sanat etkinlikleri

Gerek okul öncesi eğitimde gerekse diğer okullarda resim eğitimi eğitimin dâhilinde görülür ancak resim eğitimi özel yöntemleri olan bir disiplindir. Sanat eğitiminin önemi bilinmektedir. Ancak buna rağmen gerek yönetim ve öğretmenler gerekse öğrenciler tarafından kıymetli görülmemektedir. Resim eğitimini, çocuğunun özellikleri dolayısıyla alabileceği en verimli dönem okul öncesi dönemidir. Bu dönemde alınan resim eğitimi sayesinde çocuk çevresini ve kendisini tanıır, değerli olduğunu ve özel olduğunu hisseder (Diğler, 2012, s. 23).

Sanat eğitimi çocuğun kendine güvenini artırır ve kişilik gelişiminde etkilidir. Sanat eğitimi, özgür, hümanist, yaratıcı, içinde bulunduğu durumlara uyum sağlayabilen çocukların yetişmesi için önemli bir alandır. Sanat eğitimi, çocuğa içinde bulunduğu kültürü öğretir, milli değerlerini sevmeyi sahip çıkmayı öğretir ve özümsetir. Yaratıcılığını, hayal gücünü ve algısını geliştirir. Sanat eğitimin bütün gelişim alanlarına etki ederek hayatının her alanında kullanabileceği davranışlar kazanmasına yardımcı olur. (Ayaydın, 2011 s.36).

Okul öncesinde gerçekleştirilen sanat etkinlikleri çocukların ön planda tutulduğu çocuk etkin etkinliklerden biri olmalıdır. Çocuklar resimlerinde bütün duygu ve düşüncelerini bildiklerini hatta bütün

hayal dünyalarını yansıtabilirler. Öyle ki sözel olarak ifade edemedikleri birçok şeyi resimleri aracılığıyla anlatmaktadırlar. Resim eğitimi otoriter bir tutum ile değil daha esnek ve yumuşak kurallar çerçevesinde verilmelidir. Böylece çocukların yaratıcı potansiyelleri ortaya çıkarılabilmektedir. Aynı zaman da bu etkinliklerin çeşitliliği de çocukların farklı gelişim alanlarına etki etmesi açısından önem taşır (Diğler, 2012, s. 25). Sanat sadece müzelerde sanat galerilerinde ya da sergilerde gördüğümüz çeşitli resim ve heykellerden ibaret değildir. Sanat, gerçek anlamda yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır (Alakuş ve Özsoy, 2017).

Sanat etkinliklerinde öğretmenin rolü

Okul öncesi dönemde, okul öncesi öğretmenin desteğine özellikle küçük yaş gruplarında daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenciler öğretmenin yönergeleri ile çalışmalarını daha rahat ve daha doğru gerçekleştirebilmektedirler. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenin sanat alanındaki algısının ve yeterliliğinin çocukların eğitimine olan etkisi kaçınılmazdır. "Çocuklar yeteri kadar tanındığında yardıma ihtiyaç duydukları alanlar ve güçlü yönleri tespit edilebilir. Bu sayede onların ihtiyaçlarını karşılayacak etkili ve kaliteli eğitim programlarının oluşturulması sağlanır (Önder, 2016, s. 7)." Okul öncesi öğretmeni eğitimde kullandığı araç gereçler hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmalıdır (Montessorri, 1950). Bu sayede çocuklara verimliliğini ve öğrenme düzeyini öngörebilme becerisi de artacaktır. Bununla birlikte yine Montessori geliştirdiği çalışmada çocukların yaparak yaşayarak öğrenmesini önemli bulmuş ve okul öncesi öğretmenin çocukların eğitim faaliyetine çok fazla müdahalede bulunmaması gerektiğini vurgulamıştır (Montessori, 1953).

Sanat etkinliklerinin okul öncesi eğitim sınıfında işleniş çoğunlukla öğrenci merkezli olarak gerçekleştirilmektedir. Ancak öğrencilere standart boyama materyallerinin sanat etkinliği kapsamında verilerek boyanması çocukların yaratıcılığını engelleyen bir unsurdur. Öğretmenin çocukların yaratıcılığını engellemeyen özgün çalışmalar yapabilecekleri etkinlikler hazırlaması ve böyle bir sanat ortamı oluşturması gerekmektedir. "Okul öncesi eğitimde çocukların gruba uyumlarını sağlayan en etkili kişi öğretmendir. Öğretmenler her çocuğun bu süreç içerisinde mutlu, başarılı ve huzurlu birey olmasına destek verir (Önder, 2016, s. 8)." Sanat etkinlikleri literatürde serbest zaman etkinlikleri kapsamında belirtilmektedir. Öğretmen bu etkinlik kapsamında serbest resim çalışmaları yaptırabileceği gibi yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış çalışmalarda yaptırabilmektedir. "Serbest zaman etkinliklerinde sanat etkinlikleri önemli bir yere sahiptir (Poyraz, ve Dere Çiftçi, 2011 s. 83)."

Sanat eğitimin verimli olabilmesi için bazı şartların uygun olması gerekmektedir bu şartların başında sanat eğitiminin öneminin farkında olunması, güncel öğretim programı, nitelikli sanat eğitimcisi, sanatsal sürece yeterli vakit verilmesi ve nitelikli fiziksel donanımdır. (Buyurğan ve Buyurğan, 2018 s. 4). Bu faktörler mevcut olduğunda sanat eğitimi daha verimli olacaktır. Şüphesiz bu faktörlerin sağlanmasında en önemli görev yine eğitimciye düşmektedir. Eğitimcinin sanat algısı, alanında ki yetkinliği çocuklar için sonsuz bir sanatsal kaynak görevi görecektir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması (case study) olarak desenlendirilmiştir. Merriam'a (2015) göre, nitel araştırmalarda çalışmanın verimliliği ve güvenilirliği için kaynaklar ilk elden temin edilmiş olmalıdır. Durum çalışması, araştırmacının, yaşamın içinden bir durum ve ya belli bir zamanla kısıtlanmış çoklu durumlar hakkında çeşitli kaynaklar aracılığı ile derinlemesine bilgi topladığı ve bu durumları tanımladığı, temalarını oluşturduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2013). Durum çalışması, araştırma kapsamında olan beş yaş grubu çocukların sanatsal faaliyetlerinde yer alan çevresel unsurların derinlemesine gözlemlenebilmesi, incelenebilmesi için seçilmiştir. Ayrıca konunun daha önce derinlemesine incelenmemiş aydınlatılmamış bir nitelik taşıması bu yöntemin seçilmesinde etkili olmuştur. "Durum çalışmaları yaşamın belli bir kesitine ilişkin derinlemesine bilgi sağlar, okuyucunun kendi bulunduğu durumla sunulan durum arasında karşılaştırma yapabilmesine olanak tanır (Kuzu, 2013, s. 39)." Durum çalışmasında şu dört unsura dikkat edilmelidir. Bunlar, durumun iyi tanımlanarak araştırma probleminin buna uygun belirlenmesi, geçerliliğin sağlanması, veri toplama araçlarının çeşitliliği ve analizin araştırma sorularıyla örtüşük yapılmasıdır (Akar,2016).

Durum çalışmalarında araştırmacı önce araştırılacak durumu sonra ise araştırmanın amacını seçmektedir. Ardından veri toplama araçlarını en derinlemesine veri elde edebileceği şekilde belirleyerek verileri derler. Bu verilerin analizinden sonra sonuçlardan çıkarımlar yapılır (Creswell, 2013).

Araştırma Ortamı ve Çalışma Grubu

Araştırma, Ankara ili, Etimesgut ilçesinde bulunan MEB'e bağlı bir anaokulunda gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumu beş yaş grubu çocuklarının sanat etkinliklerini kapsadığı için araştırmanın uygulama ortamı beş yaş grubu anasınıfıdır. Araştırmaya beş yaş grubu sınıf mevcudu olan 17 kişi katılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada içerik analizi yapılmıştır. Araştırma süresince elde edilen dokümanlar araştırmanın amacına uygun olarak sistematik şekilde incelenerek sunulmuştur. Analiz sürecinde araştırma problemi göz önüne alınarak kategoriler oluşturulmuş, frekansları bulunmuş ve kodlamalar yapılmıştır. Bulgular tablolaştırılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın verileri yapılan gözlem, görüşme sırasında edinilen dokümanları ve araştırmanın uygulama süresince oluşturulan sanat ürünlerinin derlenmesi ile elde edilmiştir. Sınıf içinde yapılan gözlem ve görüşme uygulamaları için gerekli izinler alınmış, uygulama öncesi hazırlıkları yapılmıştır. Verilerin toplanmasında görüşme formu ve gözlem formu kullanılmıştır. Gözlem uygulaması sırasında yarı yapılandırılmış gözlem yapılarak sanat etkinliği sürecine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Bununla birlikte veriler video kaydı ve fotoğraf yanı sıra araştırmacı notları tutularak toplanmıştır.

Bu araştırma için Anadolu Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu (31.01.2018- 4219) etik izin alınmıştır.

BULGULAR

Okul öncesi eğitim kurumunda toplanan veriler kronolojik olarak sıralanmış ve analiz edilerek tablolaştırılmıştır. Araştırmanın amacı olarak beş yaş grubu çocukların sanat çalışmalarında bulunan çevresel unsurların etkisine ilişkin bulguların saptanması amacıyla yapılan analiz sonucu beş yaş grubu çocukların sanat ürünlerinde hangi çevresel unsurların yer aldığı belirlenmiştir. Araştırma verilerinden belirlenen bulgular tablolaştırılarak araştırma amacına uygun olarak açıklanmıştır. Analiz edilen sanat etkinliklerinin isimleri şöyledir: Kadınlar günü-anneme hediye, Yarasa etkinliği, Annemi seviyorum çünkü..., Bulutları gözlemliyorum, Babamı seviyorum çünkü..., Ülkemi tanıyorum - ege -İzmir(saat kulesi), Öğretmenimi seviyorum çünkü... ,İstiklal marşı, Tuza dikkat, Arkadaşımı seviyorum çünkü..., Çanakkale geçilmez , Marmara bölgesi, Orman- resim yarışması , Doğada bulunanlar listem , Truva atı, Atatürk , Oman 2 (resim yarışması), Çam ağacı yetiştirme aşamaları, Kozalak çiz, Dünya su günü yürüyüşü, Ağaçkakan.

Bulgularda yer alan çevresel etkenler altı maddede incelenmiştir. Bu etkenler şu şekildedir: arkadaş etkileşimi, öğretmen(otorite) etkileşimi, eğitim programı içeriği, fiziksel çevre elemanları, bireyin okul dışı sosyal çevresi, kişinin yaşantısına ait manevî öğrenmeler.

Tablo 2: Çevresel Etkenler, Kodlar Ve Sıklık Değerleri

Kategoriler	Kodlar	Etkinlik N	Katılımcı N
Arkadaş etkileşimi	Model alma (fiziksel model, arkadaşının resmini model alma)	20	57
	Sözel teşvik	8	19
	Arkadaş beğenisi	11	23
	Taklit(temsil etme) eğilimi	18	46
Öğretmen(otorite) etkileşimi	Otoriteye uyma eğilimi	21	310
	Otoriteyi model alma(fiziksel/davranış)	14	182
	Otoritenin eğitim algısı	21	-
Eğitim programı içeriği	Eğitim planı konuları	19 (uygun)	2 (uygun değil)
	Öğretim yöntemi	20 (uygun)	1 (uygun değil)
	Seçilen etkinliğin özellikleri	16 (uygun)	5 (uygun değil)

Fiziksel çevre elemanları	Doğa elemanları	45 (Tür)	250
	Yapay(beşeri) elemanlar	45 (Tür)	193
Bireyin okul dışı sosyal çevresi	Aile(anne, baba, kardeşler)	-	31
	Akrabalar ve Tanıdıklar	-	57
Kişinin yaşantısına ait manevi öğrenmeler	Sözel/ işitsel öğrenmeler	5	8
	Görsel öğrenmeler	18	118
6	16	236	1302

Arkadaş etkileşimi: Arkadaş etkileşimine ilişkin etkenler dört maddede belirlenmiştir bu etkenler ve görülme sıklıkları şöyledir: Model alma (fiziksel model, arkadaşının resmini model alma) 20 etkinlikte 57 kez, sözel teşvik 8 etkinlikte 19 kez, arkadaş beğenisi 11 etkinlikte 23 kez, taklit (temsil etme) eğilimi 18 etkinlikte 46 kez tekrar edilmiştir.

Araştırma verileri incelendiğinde arkadaş etkileşiminin çevresel unsurlardan biri olduğu ortaya çıkmıştır. Arkadaş etkileşiminin kapsamında yer alan bulgular, model alma, sözel teşvik, arkadaş beğenisi, taklit (temsil) etme eğilimi olarak belirlenmiştir. Çocukların sanat ürünü oluşturma sürecinde yakınında oturan arkadaşı ile oldukça fazla iletişim kurduğu, diğer arkadaşlarının sanat çalışmalarına dikkat ettiği görülmüştür.

Uygulama verilerinde arkadaş etkileşime ilişkin en fazla tekrar edilen davranışın model alma durumu olduğu saptanmıştır. Katılımcıların etkinlik sürecinde arkadaşlarını fiziksel görüntülerine dikkat ederek kendi sanat çalışmalarında yansıttıkları görülmüştür. Bununla birlikte yakında oturan arkadaşlarının sanat çalışmasına dikkat ettikleri ve bazı öğeleri model aldıkları gözlemlenmiştir. Diğer yandan etkinlik sürecinde birbirlerini sözel ifadelerle çeşitli nesne ve formları çizmeye teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Sanat çalışmalarının oluşumu sırasında birbirlerinin sanat çalışmasını beğenmeleri ve takdir etmeleri o formların tekrarlanmasında etkili olmuştur. Bir diğer dikkat çeken durum ise katılımcıların sanat çalışmalarında sevdikleri arkadaşlarını veya onlara ait eşya ve durumları temsil etme eğilimi göstermeleri olmuştur.

Görsel 1: Arkadaş etkileşime ilişkin yakın oturan bireylerin çalışmalarının karşılaştırılması, babamı seviyorum çünkü.. Etkinliği

Görsel 1 de görülen sanat etkinliklerine dikkatli bakıldığında katılımcıların sanat çalışmalarında diğer arkadaşlarının çalışmalarına dikkat ettikleri ve birçok unsuru benzer çizdiği göze çarpmaktadır; kravat çizimleri, gömlek renginin seçimi, pantolon renginin seçimi, sevgi ifadesi olarak yer alan kalp sembolünün çizimleri birbiri ile açıkça benzerlik taşımaktadır. Aynı zamanda çizimi kâğıda yerleştirme yani kompozisyon kurma biçimleri de birbiri ile benzerlik göstermektedir. Veriler katılımcıların taklit (temsil) etme ve model alma eğilimini ortaya koymaktadır. Etkinlikler sırasında katılımcıların yanında ki arkadaşını bazı formları çizmesi için teşvik ettiği görülmüştür.

Öğretmen etkileşimi: Öğretmen etkileşimine ilişkin etkenler: otoriteye uyma eğilimi; 21 etkinlikte 310 olarak bulunmuştur. Otoriteyi model alma (fiziksel/davranış) 14 etkinlikte 182, otoritenin eğitim algısı 21 etkinlikte öğrenci tutumlarını etkilemiştir. Okul öncesi eğitim çocuğunun öğrenim sürecinde sınıf öğretmenin etkisinin yüksek olması normal bir durumdur. Yaş itibari ile küçük olan çocuklar yönlendime ve desteğe daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Araştırma verileri göstermiştir ki beş yaş grubu çocukların sanat çalışmalarında öğretmen etkisi oldukça fazladır.

Öğretmenin yönergelerine uyma eğilimi bütün etkinliklerde neredeyse bütün katılımcılarda görülmüştür. Aynı zamanda katılımcıların öğretmenin fiziksel görünüşüne oldukça fazla dikkat ettikleri ve bu unsurları detaylı olarak sanat çalışmalarına yansıttıkları fark edilmiştir. Okul öncesi eğitim çocuğu sanat etkinlikleri sınıfın öğretmeni tarafından seçilerek çocuğa yaptırıldığı için öğretmenin bu konuda ki yeterliliği ve eğitim algısı önem kazanmaktadır. Bulgularda, öğretmenin etkinlik seçiminin öğrencilerin etkinliğe olan ilgisini dikkatini ve sanat etkinliğini gerçekleştirmeye yönelik isteğinin üzerinde oldukça etkili olduğu yer almaktadır.

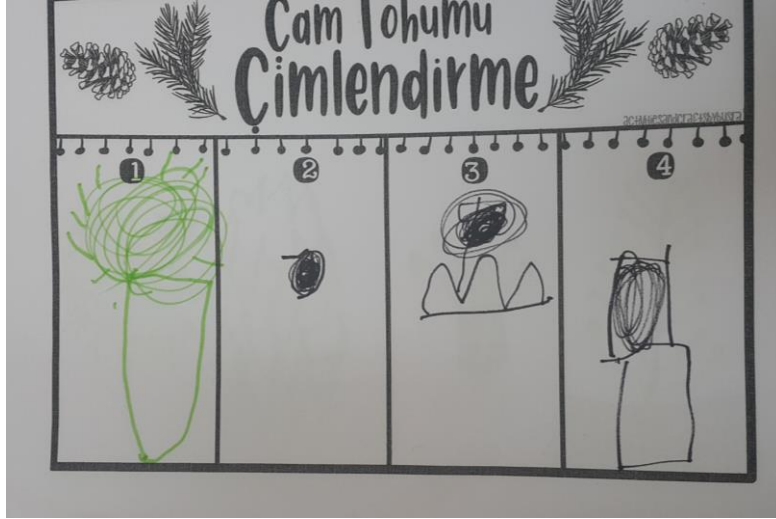
Görsel 2 de görülen çalışmalarda katılımcıların öğretmenin saçına, makyajına, kıyafet ve ayakkabı modeline dikkat ettikleri görülmektedir. Araştırmacı notlarında ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: 'öğrenciler öğretmenin kıyafetleri, çantası takıları gibi birçok özelliğine dikkat ederek resimlerinde temsil ediyor (öğretmenimi seviyorum çünkü... etkinliği, araştırmacı notu, 12.03.2018).'

Görsel 2: öğretmenimi seviyorum çünkü.. etkinliği, katılımcı çalışmaları

Eğitim programı içeriği: eğitim planı konuları için 19 tane uygun, 2 tane uygun olmayan unsur, öğretim yöntemi için 20 tane uygun, 1 tane uygun olmayan unsur, seçilen etkinliğin özellikleri için 16 tane uygun, 5 tane uygun olmayan etken bulunmuştur. Okul öncesi eğitim kurumunda sanat etkinlikleri, yıllık planda belirtilen amaç ve kazanımlar doğrultusunda, günlük eğitim akışları çerçevesinde öğretmen tarafından uygun görülen faaliyetlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla eğitim akışlarında yer alan faaliyetlerin çocuğun gelişim özelliklerine uygunluğu önemlidir. Araştırma verilerinde bazı etkinliklerin çocuğun gelişim özelliklerine göre zor olduğu anlaşılmıştır. Ve bu nedenle katılımcılardan birçoğunun etkinliğe karşı olumsuz tutum sergiledikleri görülmüştür.

İncelenen 21 etkinlik kapsamında çocukların sanat çalışmalarını etki eden üç unsur sınıflandırılmıştır. Bulgulara göre eğitim planının içerdiği konuların çocuğun zihinsel ve bedensel gelişim özelliklerine göre zor olması çocukların etkinliği algılamada problem yaşamalarına sebep olmuştur. Buna ilişkin çocukların zorlandığı iki etkinlik bulunmuştur. Bu etkinlikler fen ve matematik etkinliğiyle bütünleştirilmiş sanat etkinliği kapsamında gerçekleştirilmiş olan kozalak çiz etkinliği ve çam ağacı yetiştirme aşamaları isimli etkinliklerdir. Araştırmacının notlarına bu konu ile ilgili veriler şu şekilde işlenmiştir: "Öğrenciler etkinliği anlamakta zorlanıyor ve devam etmek istemiyorlar ayrıca öğretmen yönergeleri sürekli tekrarlamak durumunda kalıyor (18. Etkinlik, 22.03.2018)."

Görsel 3: 18. Etkinlik çam ağacı yetiştirme aşamaları, katılımcı sanat ürünü

Etkinliklerin gerçekleştirilmesinde tercih edilen öğretim yönteminin çocukların etkinlikten keyif almalarını veya sıkılmalarını sağlamış ve etkinlik sürecini etkilemiştir. Öğretmen etkinliklerin bazılarında etkinlik konusu ile ilgili ön bilgiler vermiş ve bu süreçte anlatım yöntemini kullanmıştır. Ancak çocukların biran önce resim yapmak istedikleri katılımcılardan birinin "Öğretmenim kesebilir miyim? (Mamara etkinliği, video,15.03.2018)." diyerek biran önce faaliyete başlamak istediği görülmüştür. Bununla birlikte Truva atı isimli etkinlikte öğretmenin konu ile ilgili bilgileri verirken örnek resimler göstermesi ve konuyu soru cevap tekniğiyle öğrencileri dâhil ederek anlatması öğrencilerin dikkatinin toplanmasını sağlamış ve konu ile alakalı sorular sorarak katılım sağlamışlardır. "Öğretmenim bu at nerede (Truva Atı etkinliği, video,20.03.2018)?" "Öğretmenim kim yapmış? (Truva Atı etkinliği, video,20.03.2018)" gibi sorular sorarak etkinliğe aktif katılım sağladıkları görülmüştür.

Görsel 4: Truva atı etkinliği, katılımcı çalışması

Öğretmenin etkinlik seçiminin çocukların özelliklerine uygunluğu çocukların etkinlikten keyif alarak çalışmalarını sürdürmelerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Araştırma notlarında "öğrenciler kozalağın detaylarını çizmekte zorlandıkları için devam etmek istemiyorlar dikkatleri dağılıyor (etkinlik 19: kozalak çiz etkinliği, 22.03.2018)" ifadesi yer almaktadır. Bununla birlikte diğer etkinliklerin çoğunda bu şekilde bir zorlukla karşılaşmadıkları için etkinliği sıkılmadan tamamladıkları göze çarpmaktadır.

Fiziksel çevre elemanları: Fiziksel çevre elemanlarına ilişkin etkenler 45 tür, doğa elemanları 250, yapay (beşeri) elemanlar 193 olarak bulunmuştur. Beş yaş grubu çocukların sanat ürünlerinde rastlanan fiziksel çevre elemanları bir diğer deyişle insan harici dış faktörler iki maddede sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Bunlar doğa elemanları ve yapay elemanlardır.

Toplanan verilerde görülen doğa unsurları ağaç, kelebek, bulut vb. elemanlardır. Yapay elemanlar ise insan tarafından yapılmış olan her türlü eşya ve yapıyı kapsamaktadır. Beş yaş grubu çocukların doğa unsurlarını daha sık resimlerinde tekrar ettikleri görülmektedir.

Görsel 5: orman- resim yarışması etkinliği, katılımcı çalışması

Görsel 5'te görülen orman isimli sanat çalışmasına katılımcının görüşme formunda 1. soruya verdiği cevaplar şu şekildedir: "uğur böceği, güneş, ağaçlar, kalp, çimen, gökyüzü (Orman resim yarışması etkinliği, görüşme formu (19.03.2018))." inceleme sonucunda katılımcıların doğa unsurlarına sanat çalışmasında yer verdikleri görülmektedir.

Bireyin okul içi ve dışı sosyal çevresi: Bireyin okul içi ve dışı sosyal çevresine ilişkin etkenler: aile(anne, baba, kardeşler) 31 tane, akrabalar ve tanıdıklar 57 tane etken görülmüştür.

Görsel 6: arkadaşımı seviyorum çünkü... Etkinliği, katılımcı çalışması

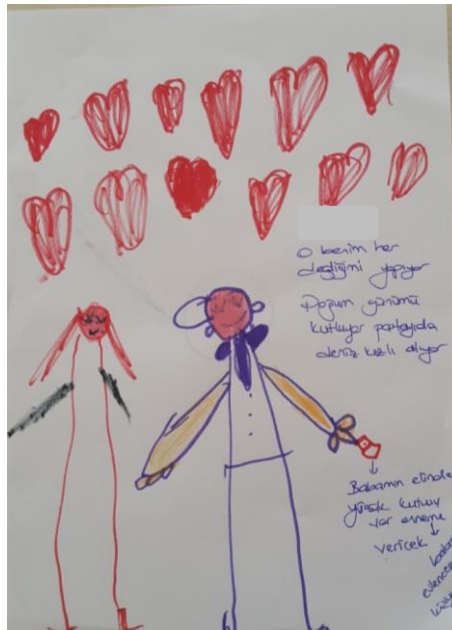
Çocukların anne baba ve diğer aile bireylerini sanat çalışmalarında temsil etmekten hoşlandıkları ve sık sık resimlerine yansıttıkları görülmüştür. Bununla birlikte sınıftaki arkadaşlarını ve öğretmenlerini de sık sık resimlerinde çizdikleri bulgular arasındadır. Sanat çalışmalarında aile bireyleri ve diğer tanıdıkları haricinde çocuğun kendisini çizdiği 11 sanat ürüne rastlanmıştır.

Görsel 6 da görülen sanat çalışmasının üzerine öğretmen tarafından öğrenciye sorularak yazılan notta "arkadaşımı çok seviyorum çünkü M. T. benimle oyun oynuyor, E. T. Beni hiç kırmıyor." İfadeleri yer almaktadır. Verilere bakıldığında katılımcıların sanat çalışmalarında sınıf arkadaşlarını ve diğer tanıdığı kişileri çizmekten keyif aldıkları görülmektedir.

Kişinin yaşantısına ait manevi öğrenmeler: Kişinin yaşantısına ait manevi öğrenmelerine ilişkin etkenler: sözel/ işitsel öğrenmeler 5 etkinlikte 8 katılımcıda, görsel öğrenmeler 18 etkinlikte 118 katılımcıda görülmüştür.

Katılımcıların sanat çalışmalarında dikkat çeken diğer bir unsur sadece görsel olarak öğrenmeler gerçekleştirip sanat çalışmasına yansıtmadığı aynı zamanda duyarak edindiği bilgileri zihinsel süreçlerden geçirecek çalışmalarında temsil ettikleri görülmüştür.

Katılımcıların psikolojik olarak etkilendikleri zihinsel süreçleri sanat çalışmasında temsil ettiği görülmektedir. Katılımcının babasını elinde yüzük kutusu ile çizmesi ve bu çizimi 'babamın elinde yüzük kutusu var anneme (babamın evleneceği kişiye) verecek' şeklinde ifade etmesi katılımcının sanat çalışmasında aile yaşantısıyla ilgili bir kesiti temsil ettiğini göstermektedir. Bu çizimin ve tasvirin doğruluğu sınıf öğretmeninin bilgisine başvurularak doğrulanmıştır. Örnek olarak verilen bu sanat ürünü beş yaş grubu çocukların sanat etkinliklerinde yakın çevresini temsil ettiğini işaret etmektedir. Uygulama süresince birçok bezer çevresel kaynaklı temsile rastlanmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma verilerinin analizi sonucunda 21 etkinlik incelenmiştir. Bu analizlerden elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur. Beş yaş grubu çocukların sanat etkinliklerinde çevresel faktörleri yoğun olarak kullandıkları görülmüştür. Dolayısıyla bu kullanımlarda çeşitli etkileşimler oluşmuştur. Araştırma verileri göz önüne alındığında bu çalışmaya Bandura'nın sosyal öğrenme kuramını gösterebiliriz. Bandura kuramında insanların öğrendiği bilgilerin büyük bir kısmının çevreden gözlem yoluyla öğrenildiğini savunmaktadır.

Bandura'nın kuramında bahsettiği dolaylı öğrenme, çevreden, diğer bireylerin davranışlarının getirilerinin görülmesiyle edinilen öğrenmelerdir. Başkalarından görülerek edinilen öğrenme dört aşamadan oluşmaktadır; "dikkat etme, akılda tutma, üretim süreçleri, motivasyondur (Ekici, 2016, s.114)." Ayrıca Bandura kişinin hatırlamadığı bir şeyi taklit edemeyeceğini savunmaktadır. Bu açıdan verilere bakıldığında araştırmanın uygulama süresince katılımcıların daha önceki sanat çalışmalarında kullanılan materyalleri hatırladıkları ve sonraki sanatsal çalışmalarına da yansıtıkları görülmüştür. Bandura kişilerin taklit edilerek model alınarak davranışların öğrenildiğini söylemektedir. Çalışmanın verilerine bakıldığında katılımcıların birçok öğeyi çevresel kaynaklı edindiği ve böylece sanat çalışmasına yansıttığı görülmektedir. Sosyal öğrenme kuramı bu araştırmanın kuramsal dayanağı durumundadır. Literatürde çocuk resimlerinde görülen unsurlara ilişkin bilgi veren bilgi veren kaynaklar yer almaktadır. Buyurgan ve Buyurgan' a (2018) göre, "Simge, çocuğun nesnel dünyasında tanıdığı şeylerin eşdeğeridir." Buna ilişkin çocuğun yaşantısında gördüğü nesnelere sanat ürününde çeşitli formlarda yansıttığını ifade edebiliriz. Buyurgan ve Buyurgan' a (2018) göre, çocuğun yaşantı ve tecrübesi arttıkça simgeleri de gelişir. Çocukların resimde yansıttığı imgelerin oluşumunda "çocuğun yaşı, görsel ve işitsel uyarıcılar, aile, okul, kültürel çevre" etkilidir. Ayrıca en önemli faktörlerden biride görsel uyarıcılarıdır. Günümüzde çocuklar günlük yaşamında sıklıkla göremeyeceği nesne ve canlıları teknolojik imkânlarla görmektedir. Örneğin belgeseller çocukların birçok hayvanı görerek resimlerinde yansıtma olanağı tanıyabilmektedir. Ve ya çocuklar izledikleri çizgi film karakterlerini sanat çalışmasında resmedebilmektedir. Bu resimler dünyanın zihinsel olarak imgeleştirilmiş halleridir.

Bu bağlamda öğrencilerin karşılaştığı uyarıların verimliliği hakkında okul öncesi öğretmenlerinin ve eğitimcilerin bilinçli olması öğrencilerin karşılaştıkları uyarıların öğrenirken zararlı uyarıların etkilerinden korunmalarına olumlu etki edecektir. Zengin bir uyarıcı çevreye sahip olan bir öğrenci yaratıcı potansiyelini ortaya çıkararak özgün ürünler ortaya koyabilecektir.

Piaget kendi çocuğunu gözlemlemiştir. Çocuğunun sevdiği bir oyuncuğu ile arasına bir engel koymuştur ve çocuğun vereceği tepkileri gözlemlemiştir (Vesta ve Ark, 1995 akt. Aral ve Duman, 2017 s.108). Piaget zihinsel gelişim kuramını öne sürmüştür bu kuramda bazı kavramları açıklamıştır. Zihinsel gelişim kuramında geçen "şema" kavramı bu araştırma bulgularında görülmüştür. "Şemalar bireylerin zihinsel olarak çevreye uyum sağladığı ve çevreyi organize ettiği bilişsel ve zihinsel yapılarıdır (Wadsworth, 2015). Piaget'in zihinsel gelişim kuramında bahsettiği işlem öncesi dönemi çocuklarının kendilerini taklit yeteneği ile ifade etme çabaları bu araştırmanın bulguları açısından ilişkili görülmüştür. Araştırmada çocukların sanatsal süreçte kendilerini ifade etmede taklide dayalı davranışlar sergilediği bulgular arasında yer almaktadır. İşlem öncesi dönemindeki çocukların sembollerini kullanmaları ve nesnelere birebir görmeden kendilerinde var olan zihinsel imgelerini kullanmaları araştırma bulgularında sıkça görülmüştür.

5-7 yaş arası çocukların çalışmalarının sanatsal nitelik taşıyıp taşımadığı, birçok araştırmacı tarafından sorgulanmıştır. Çocukların çalışmaları, Picasso, Klee, Dubuffe gibi ressamın eserleri ile kıyas edilmiştir. Çocuk resmi geçmişten günümüze ilgi ve merak konusu olmuştur. Çocuklar resim yapmaktan keyif alır. Bu yaş grubu çocuklar resimlerin sanatsal estetiksel değeriyle değil kendi istediklerini çizip çizmedikleriyle ilgilenirler. 4-7 yaş arası çocukların çizimleri tesadüfi değildir. Çocuklar bu dönemde dünyayı algılayış biçimini kâğıda yansıtmaktadır (Buyurgan ve Buyurgan,2018). Arnheim, çocukların nesnelere ne kadar karmaşık olursa olsun resimlerinde bu nesnelere basit şekilde çizdiklerini söylemektedir ve bu durumun sebebinin bedensel yetersizlikten ya da kasları yüzünden olmadığını ifade etmiştir. Çocukların görüp öğrendiği nesnelere zihinsel olarak kurgulayarak çizimlerinde yansıttıklarını, zihinsel gelişimleri ilerledikçe bu kurgulama ve yansıtma tutumlarının daha karmaşık bir yapıda görülebildiğini belirtmiştir. (Arnheim, 1974

akt. Dilmaç, 2018 s.98). Çocukların resimlerinde görülen dünyayı algılayış biçimlerinin sonucunda oluşan imgeler ve bu imgelerin genellemesidir. Çocuk toplumsal olarak bedensel ve zihinsel açıdan uyum içinde gelişir. Bu bağlamda algıları geliştikçe sanatsal ürünleri de değişim gösterir. Resimlerdeki nesnelerin özellikleri, bu nesnelere çizim biçimleri gelişir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018 s. 25). Araştırma sonuçları beş yaş grubu çocukların ilgilerini çeken ve hoşuna giden birçok nesne ve unsuru sanat ürününe yansıttıklarını, zorlandıkları etkinliklerde sanat ürününü tamamlarken keyif almadıklarını göstermiştir. Araştırma, Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı ve Arnheim'in görüşleri ile doğru orantılı nitelikte sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenin hazırladığı etkinliklerin çocukların gelişim düzeylerine uygun olup olmaması çocukların sanat çalışması verimli şekilde gerçekleştirmelerinde oldukça etkili olmuştur. Freud'cu görüşe göre, "sanat eğer yerinde uygulanırsa çocuğun zihinsel sağlığına yardımcı olur ve onun gerilimini hafifletir." Bu gelişme sanat eğitimi alanında çocuk sanatı düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Franz Çizek'e göre bütün çocuklar özgürce farklı farklı şeyler anlatmak ister. Çocuğun ortaya çıkardığı üründen çok bu sürecin çocuğun gelişimine katkısı önemlidir (Stankiewicz, 2008 akt. Ayaydın 2011 s 21). Bu durumda okul öncesi öğretmenlerinin ve diğer eğitimcilerin çocuğun sanat çalışmasında sonuçta oluşan ürünün haricinde sanat ürününün oluştuğu süreci de önemsemeleri ve çocukların keyif alarak sürdürecekleri nitelikte sanat çalışmaları tercih etmeleri daha verimli olacaktır. Araştırma verileri sanat çalışmasının çocuğun gelişim düzeyine uygunluğunun çocuğun sanat çalışmasını hem süreç hem de ürün bazında etkilediğini işaret etmektedir.

Araştırmaya ilişkin kuramların yanı sıra literatürde yer alan çocuk resimleriyle ilgili yapılan önemli araştırmalar mevcuttur bunlardan en çok göze çarpan Kellogg ve Lowenfeld'in çalışmalarıdır. Bu çalışmalar çocuk resimlerinin incelenmesi açısından araştırma ile benzerlik göstermektedir.

"Lowenfeld, çocuğun çizgisel gelişim evrelerini onun bir bütün olarak çok yönlü gelişimiyle birleştirir". Lowenfeld kitabında çocukların yaratıcılığına müdahale edilmezse çocukların gelişip kendiliğinden yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkarabileceklerini savunmaktadır (Lowenfeld, 1965 akt. Kırıçoğlu, 2005). Araştırma verileri göstermiştir ki öğretmenin olumsuz dönütler vermediği, eğitim programının gelişim dönemine uygun olduğu, özgün ürün oluşturmaya imkân tanıyan öğrenme ortamı çocukların sanat etkinliklerinden keyif almasında etkili olmuştur. Bu durumda Lowenfeld'in görüşü ile araştırma analizlerinde ortaya çıkan verilerin doğru orantılı olduğu söylenebilmektedir. Araştırma verileri Lowenfeld'in görüşleri ile paralellik gösterse de bu araştırma çok daha sınırlı olup sadece beş yaş çocuklarının sanat etkinliklerinde görülen çevresel unsurları ve etkisini incelemekle sınırlı kalmıştır. Lowenfeld ise çocuğun sanatsal gelişimi süresince geçirdiği evreleri ortaya koymuş ve çocuğun bu gelişimini bütünsel olarak incelemiştir. Lowenfeld'in çalışması bu araştırma için önemli aydınlatıcı veriler içermekle birlikte odak noktası bakımından bu araştırmadan farklıdır.

Kellogg, çocuk resimleri ile ilgili büyük çaplı bir araştırma ortaya koymuştur. 30 farklı ülkeden bir milyona yakın resim derlemiş ve bu resimlerin arasındaki benzerlikleri incelemiştir. Çocukların farklı kültürlerden olmasına rağmen benzer formlar çizdiklerini bulmuştur ve bu durumu doğuştan gelen bir yeti olduğu şeklinde açıklamıştır (Kellogg, 1969 akt. Dilmaç, 2018, s. 119). Bu araştırma, çocuk resimlerinin incelenmesi bakımından benzer niteliktedir ancak veri toplama ve analiz yöntemi bakımından farklılaşmaktadır. Bu araştırma, çocukların sanat çalışmalarının oluşumu sırasında video kaydı alınması, paralel görüşme yapılması ve çocukların ürünü oluşturduğu ortamda anlık notlar alınması bakımından daha sağlam ve nitelikli sonuçlar elde etmeyi hedeflemiştir. Ronda kellogg ise araştırmasında çocukların sanat çalışmasının oluştuğu mekândan, zamandan ve çocuğun resim yapma anındaki fiziksel ve duygusal durumundan bağımsız olarak resimleri incelemiştir.

Araştırmanın sonuçları göz önüne alındığında öğrencilerin bazı etkinliklerde zorlandıkları ve dolayısıyla çalışmadan sıkılarak yapmak istemedikleri görülmüş ve öğretmenin öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun etkinlik seçiminin etkinliğin keyifli ve verimli olarak tamamlanmasında etkili olduğu anlaşılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun etkinlik seçebilmeleri için çocukların gösterdikleri gelişim özelliklerinin bilinmesi önem taşımaktadır. Bu sayede çocukların sanatsal faaliyetlerden soğumamaları, sıkılmamaları ve yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkarabilmeleri mümkün olacaktır. Ayrıca çocukların öğretmeni resimlerinde sıklıkla yansıttıkları öğretmenin tutum ve davranışlarına özellikle dikkat ederek resimlerinde yer verdikleri görülmüştür. Bu hususta eğitimcinin genel tutumunun ve sanatsal bakış açısının çocukların sanat algısında oldukça etkili olduğu söylenebilmektedir. Eğitimcinin bu konuda ki hassasiyeti çocuğun yaratım sürecini olumlu ve olumsuz yönde etkileyecektir. Aynı zamanda beş yaş grubu çocukların sanat çalışmalarında göze çarpan diğer önemli unsur aile ve okul dışı çevre olmuştur. Çocuğun yakın çevresi okul öncesi öğretmeni tarafından konu ile ilgili bilgilendirilmeli ve çocuğun sanatsal gelişimi desteklenmelidir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için Anadolu Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu (31.01.2018-4219) etik izin alınmıştır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Alakuş, A. O., Özsoy, V.(2017).Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri.Ankara: Pegem Akademi
- Aral, N. ve Duman, T. (2017). Eğitim psikolojisi. Ankara: Pegem akademi.
- Arnheim, R. (2015). Görsel Düşünce. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Artut, K.(2017). Okul öncesinde resim eğitimi(4. Baskı).Ankara: Anı
- Akar, H.(2016).Eğitimde nitel araştırma desenleri.Ankara: Anı.
- Ayaydın, A., Üstün Vural, D., Tuna, S., Gökay Yılmaz, M. (2011).Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi. Ankara: Pegem Akademi
- Buyurgan, S., Buyurgan, U.(2018). Sanat eğitimi ve öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, W.J.(2013).Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.(Çev. Ed. M. Bütün, S. B. Demir).Ankara: Siyasal kitapevi.
- Diğler, M. (2012). Okul Öncesinde Resim Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi
- Dılmaç, O.(2018).Sanat eğitim tarihi çerçevesinde çocuk sanatının tarihi. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinç, B., Güven, G.,İnal, İnan, H. Z., Cevher Kalburan, N., Özbey,S.,Şimşek, Ö.(2012). Okul öncesi eğitimde özel öğretim yöntemleri.(2. baskı).Ankara:Pegem Akademi
- Gardner. H. (1993). Multiple intelligences the theory in practice.
- Ekici, G. (2016). Öğrenme- öğretme kuramları ve uygulamada ki yansımaları. Ankara: Pegem Akademi.
- Ergin, H. K., Köse, S.(2013). Zeka Türüne Göre Çocuk Eğitimi. İstanbul:Hepsi çocukEkici, G.(2016). Öğrenme- Öğretme kuramları ve uygulamada ki yansımaları. Ankara: Pegem akademi
- Kırışoğlu, O. T.(2005). Sanatta eğitim görmek- öğrenmek-yaratmak.Ankara: Pegem Akademi.
- Kuru Turaşlı, N.(2018).Erken çocukluk eğitimine giriş.Ankara: Anı.
- Kuzu, A. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri.Eskisehir:Anadolu Üniversitesi.
- Merriam, S. B. (2015). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir araştırma. (Çev. S. Turan, H. Özen). Ankara:Nobel
- Montessori, M.(1953). La metne del bambino. Roma: Garzanti
- Montessori, M.(1950). La skoperta del bambino.Roma: Garzanti
- Ogelman, H. G., Ünüvar, P., Körükçü, Ö., Çalışandemir, F., Kıldan, A. O.,Katrancı, M., Elibol, F., Şeker,P.T., Çetingöz, D.,Atli, S., Ersan, C., Demir, E., Ahi, B.,İnci, M.A., Pişgin, Çivik, S. (2014). Okul öncesi eğitime giriş,Ankara: Pegem Akademi
- Önder, A.(2016). Okul öncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri. Ankara: pegem akademi
- Özsoy, V.(2015).Görsel sanatlar eğitimi.Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, V., Ayaydın, A.(2016).Görsel tasarım Öge ve ilkeleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Senemoğlu, N.(2018).Gelişim, Öğrenme ve Öğretim(25. baskı). Ankara: Anı.
- Poyraz, H., Dere Çiftçi, H.(2011). Okul öncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri (4. Baskı). Ankara:Anı
- Read, H.(1960).Sanatın anlamı. (Çev. G. İnal, N. Asgari). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Yavuz, M.(2018).Eğitim bilimine giriş.(1. baskı). Ankara: Anı
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Wadsworth, B. J. (2015). Piaget'in duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı. (Çev: M. Kandemir, A. Kaşkaya, M. Palancı). Ankara: Pegem Akademi.

İletişim/Correspondence

Doç. Metin İNCE

mince@anadolu.edu.tr

Sinem UYSAL

snmuyslcnr@gmail.com